Riigikogu põhiseaduskomisjoni istungi protokoll nr 187

Tallinn, Toompea Esmaspäev, 09. november 2026

Algus 11.15, lõpp 12.00

Juhataja: Ando Kiviberg (esimees)
Protokollija: Markus Veia (konsultant)
Võtsid osa:
Komisjoni liikmed: Ants Frosch, Anastassia Kovalenko-Kõlvart, Kalle Laanet, Lauri Läänemets, Hanno Pevkur, Helir-Valdor Seeder, Pipi-Liis Siemann, Timo Suslov, Tanel Tein

Komisjoni ametnikud: Erle Enneveer (nõunik-sekretariaadijuhataja), Helin Leichter (nõunik), Karin Tuulik (nõunik)
Puudusid: Evelin Poolamets ja Jaak Valge
Kutsutud: Kaitseliidu Peastaabi üldosakonna õigusnõunik Sander Põllumäe; Õiguskantsleri Kantselei õiguskorra kaitse osakonna juhataja Marju Uljas ja nõunik Alar Ambros; Kaitseministeeriumi õiguse ja halduse asekantsler Margit Gross; Siseministeeriumi esindaja; Välisluureameti esindaja; Riigi julgeoleku volitatud esindaja (2. päevakorrapunkt)

Päevakord:
1. Nädala töökava kinnitamine
2. Vabariigi Valitsuse algatatud riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (920 SE) teise lugemise ettevalmistamine
3. Info ja muud küsimused

1. Nädala töökava kinnitamine

Ando Kiviberg tegi ettepaneku kinnitada nädala töökava järgmiselt:

Riigikogu põhiseaduskomisjoni nädala (9.11.2026-13.11.2026) töökava

Komisjoni istung esmaspäev, 9.11.2026 kell 11.15

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Vabariigi Valitsuse algatatud riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (920 SE) teise lugemise ettevalmistamine
3. Info ja muud küsimused

Komisjoni istung teisipäev, 10.11.2026 kell 14.00

1. Vabariigi Valitsuse algatatud võrdse kohtlemise seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (948 SE) teise lugemise ettevalmistamine
2. Isamaa fraktsiooni algatatud välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse muutmise seaduse eelnõu (1026 SE) esimese lugemise ettevalmistamine
3. Info ja muud küsimused

Otsustati:
1.1. Kinnitada nädala töökava (konsensus: Ants Frosch, Ando Kiviberg, Anastassia Kovalenko-Kõlvart, Kalle Laanet, Hanno Pevkur, Helir-Valdor Seeder, Pipi-Liis Siemann, Timo Suslov, Tanel Tein).

2. Vabariigi Valitsuse algatatud riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (920 SE) teise lugemise ettevalmistamine

Ando Kiviberg tutvustas kutsutud külalisi ning andis ülevaate käesoleva eelnõu menetluse senisest käigust. Vabariigi Valitsus algatas eelnõu 19. mail 2026 ning eelnõu esimene lugemine lõpetati 23. septembril 2026. Muudatusettepanekute esitamise tähtajaks, 7. oktoobriks 2026, muudatusettepanekuid ei esitatud. Eelnõu saadeti arvamuse avaldamiseks ja ettepanekute esitamiseks Eesti Pangale, Kaitseliidule, Riigikogu Kantseleile, Riigikohtule, Riigikontrollile, Vabariigi Presidendi Kantseleile ning Õiguskantsleri Kantseleile. Eelnõu kohta esitasid märkusi ja ettepanekuid Riigikohus, Kaitseliit ning õiguskantsler. Kaitseministeerium esitas kodakondsust puudutavate sätete põhiseaduspärasuse analüüsi ja täiendavad ettepanekud. Samuti laekus komisjonile eelnõu kohta kodaniku kiri. Ta andis sõna Kaitseliidu esindajale, et ta tutvustaks Kaitseliidu esitatud ettepanekuid.

Sander Põllumäe sõnas, et Kaitseliit esitas eelnõu kohta kaks ettepanekut. Esimene neist kirjeldab eelkõige praktilist probleemi ja selle osas ei ole esitatud konkreetset seaduse muutmise ettepanekut. Kaitseliidus töötab palju valvureid, kellel on oma ülesannete täitmiseks vaja viibida turvaalal või olla valmis sinna minema, et reageerida õnnetuse või tulekahju korral, samuti ohtlike materjalide või teabekandjate kõrvaldamiseks. Kõigi valvurite suhtes täiemahulise julgeolekukontrolli tegemine on ajamahukas ning Kaitsepolitseiametil ei ole võimalik kontrollida piisavalt kiiresti kõiki uusi valvureid. Teine ettepanek on tehniline ning puudutab salastatud välisteabele juurdepääsu sertifikaadi taotlemist. Kehtivas regulatsioonis on taotlejana nimetatud valitsusasutust, kuid Kaitseliit ei ole valitsusasutus. Seetõttu tuleks Kaitseliit vastavas sättes eraldi nimetada.

Ando Kiviberg palus Kaitseministeeriumi esindajal kommenteerida Kaitseliidu tõstatatud küsimusi.

Margit Gross sõnas, et Kaitseliidu ettepanek vajab täiendavat analüüsi ja kooskõlastamist teiste ministeeriumidega. Praegu ei ole teada riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduse eest vastutava Justiits- ja Digiministeeriumi seisukoht. Kaitseministeerium tegeleb küsimusega koostöös Kaitseliiduga. Ettepanekut ei ole kavas lisada käesolevasse eelnõusse, vaid käsitleda seda järgmises muudatusettepanekute paketis koos muude kriisiaegset riigisaladuse ja salastatud välisteabe töötlemist puudutavate küsimustega. Sellist lähenemist on Kaitseliiduga arutatud.

Ants Frosch küsis, kas Kaitseliidu kirjeldatud probleem, mille kohaselt ei ole Kaitsepolitseiametil piisavalt ressurssi Kaitseliidu valvurite julgeolekukontrolli taotluste kiireks menetlemiseks, põhineb mitme aasta jooksul kujunenud praktilisel kogemusel.

Sander Põllumäe vastas, et probleem on viimastel aastatel süvenenud, sest järjest rohkem Kaitseliidu valvatavaid objekte või nende osi on määratud turvaaladeks. Varem ei olnud paljud objektid turvaalad või oli võimalik korraldada valvet nii, et valvur ei pidanud turvaalale sisenema. Turvaalade arvu suurenemise tõttu on kasvanud vajadus teha valvuritele julgeolekukontroll ja anda neile juurdepääsuluba. Varem ei olnud küsimus seetõttu samavõrd aktuaalne. Kaitseliit nõustub Kaitseministeeriumi seisukohaga, et küsimust tuleb täiendavalt arutada, ning esitatud seisukoha eesmärk oli eelkõige probleemile tähelepanu juhtimine.

Ants Frosch küsis, kas Kaitseliidul on andmeid selle kohta, kui palju julgeolekukontrolli ja juurdepääsuloa taotlemise juhtumeid aastas esineb ning kui pikk on Kaitsepolitseiameti senise kogemuse põhjal taotluste menetlusaeg. Samuti küsis ta, kui paljudel valvuritel, kes vajaksid Kaitseliidu hinnangul oma ülesannete täitmiseks juurdepääsuluba, seda praegu ei ole.

Sander Põllumäe vastas, et tal ei ole täpseid andmeid kaasas ning esitatud arvud vajavad täpsustamist. Küsimus puudutab ligikaudu 2000–3000 valvurit. Julgeolekukontrolli menetlus kestab sageli pool aastat ning menetlustähtaega võidakse pikendada. Menetluse ajal ei saa valvur täita ülesandeid juurdepääsuluba eeldaval objektil ning talle tuleb leida töö teistel objektidel. Ta ei osanud täpsustada, kui paljudel juurdepääsuluba vajavatel valvuritel see praegu puudub. Vajaduse korral täpsustab Kaitseliit andmed ja edastab need komisjonile hiljem.

Ando Kiviberg andis sõna Õiguskantsleri Kantselei esindajale.

Marju Uljas sõnas, et Õiguskantsleri Kantseleil ei olnud eelnõu kohta märkusi, kuid kantseleis varem arutatud küsimusest lähtudes otsustati teha ettepanek eelnõu täiendamiseks. Õiguskantsleri Kantselei teeb järelevalvet nii Kaitsepolitseiameti kui ka Välisluureameti üle, kuid järelevalve ulatus ja intensiivsus on nende asutuste puhul erinev. Kaitsepolitseiameti jälitus- ja julgeolekualase tegevuse üle tehakse regulaarset ja intensiivset järelevalvet. Lisaks lahendab kantselei isikute kaebusi ning kontrollib võimalikke õiguste rikkumisi. Välisluureameti tegevuse üle tehtav järelevalve on väiksema ulatusega ning puudutab peamiselt teabehankemenetlust ja Eesti territooriumil toimuvat tegevust. Õiguskantsleri Kantselei tegi ettepaneku muuta riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduse § 48 lõiget 3 selliselt, et nende õiguskantsleri nõunike julgeolekukontrolli, kelle ülesanne on kontrollida Kaitsepolitseiameti jälitus- ja julgeolekualast tegevust, teeks Kaitsepolitseiameti asemel Välisluureamet. Praegu teeb nende nõunike julgeolekukontrolli Kaitsepolitseiamet ise, kuigi samad nõunikud kontrollivad regulaarselt selle asutuse tegevust ning teevad Kaitsepolitseiametile ettepanekuid ja annavad suuniseid. Selline korraldus võib tekitada huvide konflikti või jätta selle mulje. Muudatuse eesmärk on tagada julgeolekukontrolli sõltumatus ning õiguskantsleri järelevalve erapooletus ja sõltumatus.

Hanno Pevkur küsis, kas Välisluureameti kontrollitavate nõunike ringi on võimalik üheselt määratleda, arvestades et nõunikud võivad teha järelevalvet mõlema julgeolekuasutuse üle. Ta toetas ettepanekut, kuid leidis, et arvestada tuleb kattuva järelevalvega.

Marju Uljas vastas, et töötajate nimekirja põhjal ei ole võimalik üheselt kindlaks teha, kes millise julgeolekuasutuse üle järelevalvet teeb. Järelevalve põhiraskus lasub Õiguskantsleri Kantselei õiguskorrakaitse osakonnal, kuid järelevalvetoiminguid teevad ka teiste osakondade töötajad. Praegu puudutaks kavandatav muudatus kolme inimest. Riigisaladusele juurdepääsu loa taotlemisel saadetaks konkreetse töötaja ankeet tema järelevalveülesannetest lähtudes kas Kaitsepolitseiametile või Välisluureametile.

Ando Kiviberg palus Siseministeeriumi ja Kaitseministeeriumi esindajatel Õiguskantsleri Kantselei ettepanekut kommenteerida.

Margit Gross ütles, et Kaitseministeerium ei ole Õiguskantsleri Kantselei ettepaneku vastu. Salastatud välisteabe osas on Välisluureamet valmis tegema õiguskantsleri nõunike julgeolekukontrolli.

Siseministeeriumi esindaja sõnas, et Siseministeerium peab ettepanekut põhjendatuks. Ta tõi võrdluseks, et kuna tema ülesanne on koordineerida Kaitsepolitseiameti tööd, teeb tema julgeolekukontrolli Kaitsepolitseiameti asemel Välisluureamet. Seetõttu on samasuguse lahenduse rakendamine õiguskantsleri nõunike suhtes mõistlik. Samas tuleb arvestada, et praktikas võib esineda kattuvat järelevalvet mõlema julgeolekuasutuse üle.

Ando Kiviberg andis Siseministeeriumi esindajale sõna põhiseaduspärasuse analüüsi tutvustamiseks.

Siseministeeriumi esindaja lausus, et Siseministeerium koostas koostöös Kaitseministeeriumiga põhiseaduskomisjoni palvel eelnõu kohta esitatud kolme ettepaneku põhiseaduspärasuse analüüsi. Esimene ettepanek puudutas niinimetatud riskiriigi kodakondsusega isikule riigisaladusele juurdepääsu loa andmist. Esialgse ettepaneku kohaselt ei antaks luba isikule, kellel on sellise välisriigi kodakondsus, mille suhtes kehtib teatamiskohustus. Siseministeerium ja Kaitsepolitseiamet peavad piirangut endiselt vajalikuks ja proportsionaalseks. Riigikohtu seisukohta arvestades pakuti siiski alternatiivina, et kohustuslik keeldumise alus kehtiks üksnes juhul, kui isikul on ainult riskiriigi kodakondsus. Kui isikul on lisaks riskiriigi kodakondsusele näiteks Euroopa Liidu või NATO liikmesriigi kodakondsus, oleks loa andmisest keeldumine kaalutlusotsus ning isiku asjaolusid hinnataks individuaalselt. Teine ettepanek puudutas suhtlemist niinimetatud riskiriigis alaliselt elavate lähedaste ja sugulastega. Analüüsi kohaselt on ka see piirang vajalik ja proportsionaalne, sest tegemist ei ole kohustusliku keeldumise alusega. Julgeolekuasutus hindaks igal juhul eraldi suhtluse laadi, sagedust ja sellega kaasnevat mõjutamisriski. Juhuslik suhtlus ei annaks üldjuhul alust loa andmisest keeldumiseks, kuid sage suhtlus võib suurendada eelkõige Venemaa julgeolekuteenistuste mõjutustegevuse ohtu. Kuna põhiõiguste riive on selle ettepaneku puhul oluliselt väiksem kui kodakondsust puudutava piirangu korral, ei peetud vajalikuks alternatiivset lahendust esitada. Kolmas ettepanek puudutas nõuet, et isik oleks elanud Eestis vähemalt viis aastat, välja arvatud välislähetuses viibinud diplomaadid. Piirangu eesmärk on lahendada olukord, kus isik on elanud pikemat aega välisriigis, eelkõige riskiriigis, ning julgeolekuasutusel ei ole võimalik kontrollida tema esitatud andmeid. Ka sel juhul ei oleks tegemist kohustusliku keeldumise alusega. Loa andmisest võiks keelduda juhul, kui vajalikke andmeid ei ole võimalik koguda ning isik ei suuda neid ise piisavas ulatuses julgeolekuasutusele esitada.

Ando Kiviberg küsis, mis ajendas täiendama kodakondsusest tulenevaid riigisaladusele juurdepääsu loa andmisest keeldumise aluseid ning kas muudatusvajadus põhineb praktikas ilmnenud juhtumitel.

Sisemisnisteeriumi esindaja vastas, et muudatuse vajadus on olnud päevakorras pikemat aega ning muutunud teravamaks pärast Venemaa agressioonisõja algust. Siseministeerium on soovinud vastavat regulatsiooni kehtestada ka varem, kuid teised ministeeriumid ei ole seda toetanud. Praeguseks on julgeolekuolukord muutunud sedavõrd, et peetakse vajalikuks esitada kõnealune ettepanek uuesti. Muudatusvajadus põhineb ka praktikas ilmnenud juhtumitel, kuid kõiki julgeolekuasutuste näiteid ei ole võimalik avalikul arutelul käsitleda.

Hanno Pevkur küsis, millise täiendava õigusliku võimaluse annaksid kavandatavad keeldumise alused, kui kehtiv õigus võimaldab juba praegu riigisaladusele juurdepääsu loa andmisest keelduda. Tema hinnangul saab kõiki kolme kirjeldatud olukorda lahendada kehtiva õiguse alusel. Ta palus selgitada, miks on vaja sätestada konkreetsed asjaolud seaduses eraldi keeldumise alustena.

Siseminsiteeriumi esindaja vastas, et Kaitsepolitseiameti hinnangul ei võimalda kehtiv õigus kõiki kirjeldatud juhtumeid piisavalt lahendada. Eelkõige on pikemaajaline probleem olnud niinimetatud riskiriigi kodakondsusega seotud asjaolude arvestamisega riigisaladusele juurdepääsu loa andmisel.

Hanno Pevkur märkis, et tegelik julgeolekurisk ei pruugi tuleneda isiku kodakondsusest, vaid tema sidemetest ja suhtlusest välisriigiga. Ta küsis, millist suhtlust välisriigi kodanikuga käsitatakse keeldumise alusena ning kuidas määratletakse selle piir, sealhulgas kooselu või ühise elukoha korral.

Siseministeeriumi esindaja vastas, et suhtlusring piiritletakse riigisaladusele juurdepääsu loa taotlemise ankeedis märgitavate isikutega. Nende hulka kuuluvad pereliikmed, hõimlased, elukaaslane ning lähimad tuttavad, kes saavad taotlejat iseloomustada. Kui need isikud elavad näiteks Venemaal, annab selle asjaolu arvestamine Kaitsepolitseiametile ja Välisluureametile parema aluse julgeolekuriski hindamiseks.

Hanno Pevkur leidis, et säte tuleb sõnastada täpsemalt ning siduda riigisaladusele juurdepääsu loa taotlemise ankeedis nimetatud isikutega. Tema hinnangul ei ole aga suhtluse tihedusel põhinev kaalutluskriteerium piisavalt selge õigusnorm ning võib põhjustada rakendusprobleeme. Ta kordas seisukohta, et õigust ei ole vaja muuta, kui kehtiv regulatsioon võimaldab juba praegu samadel asjaoludel juurdepääsuloa andmisest keelduda.

Kalle Laanet küsis, kas kohtud on seni tühistanud riigisaladusele juurdepääsu loa andmisest keeldumise otsuseid põhjusel, et keeldumise aluseks olnud muud asjaolud ei olnud otsuses piisavalt selgelt esitatud.

Sisemisnieteriumi esindaja vastas, et talle teadaolevalt selliseid kohtulahendeid ei ole.

Helir-Valdor Seeder küsis, mida tähendab praktikas niinimetatud riskiriigi mõiste, kas see kattub teatamiskohustusega riigi mõistega ning kes määrab riigid, mille suhtes

teatamiskohustus kehtib. Samuti küsis ta, miks ei oleks riskiriigi kodakondsus kohustuslik keeldumise alus juhul, kui isikul on lisaks Euroopa Liidu või NATO liikmesriigi kodakondsus. Ta soovis teada, kas Euroopa Liidu või NATO liikmesriigi kodakondsus vähendab automaatselt niinimetatud riskiriigi kodakondsusest tulenevaid julgeolekuriske või tuleneb pakutud eristus pigem topeltkodakondsusega seotud õiguslikest probleemidest.

Siseministeeriumi esindaja vastas, et praktikas nimetatakse niinimetatud riskiriikideks riike, mille suhtes kehtib teatamiskohustus. Tegemist on sama riikide loeteluga, mille kehtestab siseminister ning mis on avaldatud Kaitsepolitseiameti veebilehel. Alternatiivne lahendus lähtub Riigikohtu osutatud olukorrast, kus isik on püüdnud riskiriigi kodakondsusest loobuda, kuid ei ole saanud seda asjaomase riigi õigusest tulenevatel põhjustel teha. Seetõttu oleks üksnes riskiriigi kodakondsusega isiku puhul tegemist kohustusliku keeldumise alusega. Kui isikul on lisaks mõne Euroopa Liidu või NATO liikmesriigi kodakondsus, oleks keeldumine kaalutlusotsus. Euroopa Liidu või NATO liikmesriigi kodakondsus ei kõrvalda täielikult riskiriigi kodakondsusest tulenevat ohtu. See annab aga Kaitsepolitseiametile ja Välisluureametile võimaluse koguda ning võrrelda andmeid ja hinnata isiku asjaolusid eraldi, et teha kindlaks, kas julgeolekurisk on maandatav.

Ando Kiviberg märkis, et Riigikohus käsitles oma kirjalikus arvamuses sama küsimust. Ta kandis ette Riigikohtu arvamuse: „Eelnõuga on kavas lisada RSVS § 32 lg-sse 1 p 11, mis välistaks riigisaladuse juurdepääsuloa andmise inimesele, kellel on sellise välisriigi kodakondsus, milles viibimise kohta kehtib RSVS § 19 lg-s 2 sätestatud teatamiskohustus. See kehtib ka nende inimeste kohta, kellel on lisaks Eesti kodakondsusele niisuguse välisriigi kodakondsus. Kavandatav norm on imperatiivne, st ei anna võimalust selle rakendajale konkreetse juhtumi asjaolusid kaaluda. Niisugusel normil on legitiimne eesmärk ja tõenäoliselt on see enamikul juhtudel proportsionaalne. Sellegipoolest tuleb märkida, et võib esineda juhtumeid, mil teatamiskohustusega välisriigi kodakondsusest loobumine pole kas praktiliselt võimalik välisriigi tehtavate takistuste tõttu või pole sellist võimalust välisriigi õiguses üldse ette nähtud. Praegu on Riigikogu menetluses kodakondsuse seaduse jt seaduste muutmise eelnõu 932 SE, millega täiendataks KodS § 29 lg-ga 3. Selle järgi ei saaks inimest lugeda Eesti kodakondsuse kaotanuks teise riigi kodakondsuses olemise tõttu juhul, kui ta ei ole “sünniga omandatud muu riigi kodakondsust vormistanud”. Ilmselt oleks asjakohane näha sarnane erisus ette ka RSVS § 32 lg 1 p-s 11 isegi siis, kui see jääb imperatiivselt kohaldatavaks sätteks.“. Ta selgitas, et Riigikohtu tõstatatud küsimus puudutab võimalikku diskrimineerimist olukorras, kus isikul ei ole tegelikult võimalik teatamiskohustusega välisriigi kodakondsusest loobuda. Riigikohtu esindajad ei saanud komisjoni istungil osaleda ning edastasid oma seisukoha kirjalikult.

Siseministeeriumi esindaja selgitas, et algse ettepaneku kohaselt pidi teatamiskohustusega riigi kodakondsus olema kohustuslik keeldumise alus. Riigikohus soovitas kaaluda alternatiivset lahendust olukorraks, kus isik soovib teatamiskohustusega riigi kodakondsusest loobuda ja on seda tegelikult proovinud, kuid ei ole saanud loobumist asjaomasest riigist tulenevatel põhjustel lõpule viia. Sellisel juhul ei pruugi automaatne keeldumine olla põhjendatud. Seetõttu pakkus Siseministeerium välja sätte sõnastuse muutmise, et võimaldada niisugustel juhtudel isiku asjaolusid eraldi hinnata.

Ando Kiviberg andis Kaitseministeeriumi esindajale sõna ministeeriumi ettepanekute tutvustamiseks.

Margit Gross tutvustas Kaitseministeeriumi kolme muudatusettepanekut. Esimene ettepanek puudutab salastatud teavet sisaldavatele relvasüsteemidele kohaldatavaid nõudeid. Relvasüsteemide eesmärgipärane kasutamine eeldab tavapärastest salastatud teabe kaitse nõuetest erinevat regulatsiooni. Erisuse rakendamine ei tähendaks kaitsenõuetest loobumist, vaid nende asendamist meetmetega, mis tagavad vähemalt samaväärse salastatud teabe kaitse taseme. Asendusmeetmed kooskõlastataks asjaomaste asutustega, sealhulgas Kaitsepolitseiameti, Kaitseväe, Välisluureameti või riigi julgeoleku volitatud esindajaga. Seega ei kehtestaks Kaitsevägi neid nõudeid üksinda, vaid need lepitaks asjaomaste asutustega kokku. Teine ettepanek puudutab riigisaladuse avaldamist rahvusvahelistele organisatsioonidele, välisriigi töötlevatele üksustele või muudele institutsioonidele. Kehtiva regulatsiooni kohaselt peab Vabariigi Valitsuse julgeolekukomisjon iga juhtumit eraldi hindama ja tegema vastava otsuse. Kaitseministeerium ja Riigikantselei leiavad, et julgeolekukomisjoni ülesanne peaks olema poliitika suunamine ja kujundamine, mitte üksikjuhtumite lahendamine. Seetõttu tehti ettepanek anda otsustuspädevus valdkonna eest vastutavale ministrile. Näiteks otsustaks välissuhtlemisega seotud teabe avaldamise välisminister ning kaitsetööstusega seotud riigisaladuse avaldamise kaitseminister. Kolmas ettepanek on tehniline ja tuleneb kriisiolukorra ja riigikaitse seaduse (KORKS) muudatustest. Riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduse § 30^1 lõikes 1 tuleks sõna „riigikaitse“ ette lisada sõna „kriisiolukorra“, et viia säte KORKS-iga kooskõlla.

Ants Frosch küsis, kas Vabariigi Valitsuse julgeolekukomisjon on praeguses korralduses endiselt vajalik, arvestades et Vabariigi Valitsus koguneb ka julgeolekukabineti istungitele.

Margit Gross vastas, et julgeolekukomisjoni säilimine otsustati kriisiolukorra ja riigikaitse seadusega ning komisjon jääb seaduses sätestatud formaadina alles. Vabariigi Valitsus võib laiemas tähenduses riigikaitset puudutavaid küsimusi arutada ka julgeolekukomisjonis.

Ants Frosch täpsustas, milline on olnud viimase aasta praktika ning kas Vabariigi Valitsuse julgeolekukomisjon on selle aja jooksul tegelikult tegutsenud või on kõik asjaomased arutelud toimunud julgeolekukabinetis.

Margit Gross vastas, et julgeolekukabinetis arutatakse julgeolekuga seotud küsimusi. Ta ei osanud täpsustada, kui palju otsuseid on viimase aasta jooksul vormistatud Vabariigi Valitsuse julgeolekukomisjoni otsustena, kuid valitsusel on selline võimalus olemas. Kriisiolukorra ja riigikaitse seaduse rakendamise raames uuendatakse julgeolekukomisjoni põhimäärust, milles määratakse täpsemalt kindlaks julgeolekukomisjoni formaadis arutatavad küsimused.

M. Gross selgitas neljandat ja viiendat muudatusettepanekut koos, kuna need on omavahel seotud ning üks ettepanek näeb ette teise rakendamiseks vajaliku lõike lisamise. Ettepanekud puudutavad elektrooniliste teabetöötlussüsteemide akrediteerimise nõuet ja sellest erandi tegemist kaitseväeluuret teostava Kaitseväe struktuuriüksuse loodud teabetöötlussüsteemidele, sarnaselt julgeolekuasutustele kehtiva erandiga. Kaitseväeluuret teostav struktuuriüksus, eelkõige luurekeskus, teeb igapäevast koostööd välisriikide partnerteenistustega ning vahetab teavet süsteemides, mille teised riigid on Eestile usaldanud ja milles töödeldakse koostöö raames riigisaladust. Seetõttu ei rakendataks sellistele süsteemidele riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduses sätestatud üldist akrediteerimisnõuet. Vajalikud kaitse- ja kasutusnõuded

kehtestaks Kaitseväg ise. Viimane muudatusettepanek puudutab riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduse § 50 lõike 9 täiendamist. Muudatus võimaldaks kehtestada tavapärastest salastatud teabe töötlemise ja kaitse nõuetest erisusi ka muudele teabekandjatele, mitte ainult relvasüsteemidele. Sellised teabekandjad võivad olla näiteks raadiosaatjad, muud sidevahendid ja kaasaskantavad teabetöötlussüsteemid, mida pidevalt arendatakse. Nende teabekandjate puhul võib olla vajalik rakendada tootjariigi ette nähtud töötlemis- ja kaitsenõudeid. Muudatuse eesmärk on tagada salastatud välisteabe kaitse vastavalt tootjariigiga sõlmitud lepingus sätestatud tingimustele, mitte Eesti üldiste salastatud teabe kaitse nõuete alusel. Erisuse rakendamisel säilib nõutav kaitsetase, kuid see tagatakse tootjariigi kehtestatud tingimuste kohaselt.

Ando Kiviberg tänas muudatusettepanekute tutvustamise eest ning märkis, et komisjonile on laekunud kodaniku kiri, mis sisaldab kuut ettepanekut. Ta palus Kaitseministeeriumi esindajal neid ettepanekuid kommenteerida.

Välisluureameti esindaja kommenteeris kodaniku kirjas esitatud küsimusi ja ettepanekuid. Esiteks käsitles ta isiku juurdepääsu oma isikuandmetele. Salastatud teabele kohalduvad salastatud teabe kaitse nõuded sõltumata sellest, kas teave sisaldab isikuandmeid. Isikuandmete sisaldumine ei välista seega riigisaladuse ja salastatud välisteabe kaitse reeglite kohaldamist. Teiseks käsitles ta juurdepääsupiirangute põhjendamist. Kodanik palus täpsustada piirangute aluseid ja põhjendamise korda, et isikul oleks võimalik hinnata piirangu seaduslikkust ja proportsionaalsust. Välisluureameti esindaja selgitas, et konkreetsed alused teabe riigisaladusena kaitsmiseks on sätestatud riigisaladuse ja salastatud välisteabe kaitse korras. Kolmandaks käsitles ta logimiskohustust ja logide säilitamist. Riigisaladuse ja salastatud välisteabe kaitse korra lisas 14 on sätestatud, milliseid logisid tuleb säilitada ning kui pikad on nende säilitamise tähtajad. Neljandaks käsitles ta järelevalveasutuste pädevust. Riigisaladuse kaitse korraldamise üle teevad oma pädevuse piires kontrolli Kaitsepolitseiamet, Kaitseväe põhimääruses määratud struktuuriüksus ehk luurekeskus, Välisluureamet ja riigi julgeoleku volitatud esindaja. Andmekaitse Inspektsioon, Riigikontroll ja õiguskantsler ei tee järelevalvet salastatud teabe töötlemise kui sellise üle. Viiendaks käsitles ta salastamistähtaegade piiramise ettepanekut. Ettepaneku võimaldada juurdepääsupiirangute pikendamist aastate kaupa võtab Välisluureamet teadmiseks. Kuuendaks käsitles ta isiku teavitamist tema andmete salastamisest ja juurdepääsupiirangutest. Ta selgitas, et riigisaladusena kaitstakse konkreetset teavet sõltumata sellest, kas see sisaldab isikuandmeid. Isikuandmeid ei salastata isiku eest eraldiseisvalt, vaid kaitstakse teavet, mis vastab riigisaladuseks tunnistamise alustele. Seitsmendaks käsitles ta isikuandmete töötlemise aluseid ja eesmärke. Töötlemise õiguslik alus sõltub andmeid töötleva asutuse ülesannetest. Näiteks töötleb jälitusasutus isikuandmeid kriminaalmenetluse seadustiku alusel, samal ajal kui riigisaladuse ja salastatud välisteabe kaitse kord määrab, millises ulatuses tuleb jälitustoiminguga kogutud teavet riigisaladusena kaitsta. Seega ei tulene isikuandmete töötlemise alus teabe salastatusest, vaid asjaomase asutuse tegevust reguleerivast õigusaktist. Kaheksandaks käsitles ta eraelu puutumatuse ja isikuandmete kaitset. Kodanik palus tagada Euroopa inimõiguste konventsiooni artikli 8 ja isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 9 järgimise. Välisluureameti esindaja märkis, et nende nõuetega on arvestatud ning ettepanek võetakse teadmiseks.

Ando Kiviberg andis komisjoni liikmetele sõna arvamuste avaldamiseks ja küsimuste esitamiseks.

Hanno Pevkur küsis, kui kiireloomuline on Siseministeeriumi ettepanekute lisamine käesolevasse eelnõusse ning kas neid oleks võimalik käsitleda järgmises muudatuste paketis koos Kaitseliidu ettepanekuga. Ta märkis, et ettepanekuid ei ole varem õnnestunud teiste ministeeriumidega kooskõlastada ning komisjonil puuduvad Välisministeeriumi ning Justiits- ja Digiministeeriumi seisukohad. Tema hinnangul võimaldab kehtiv õigus juba praegu riigisaladusele juurdepääsu loa andmisest keelduda. Kavandatav regulatsioon võib tema arvates anda eelkõige võimaluse jätta osa taotlusi sisuliselt menetlemata ja lahendada need kiiremini. Seetõttu palus ta selgitada, kas muudatused tuleb vastu võtta käesoleva menetluse raames või saab need jätta põhjalikumaks aruteluks ja ministeeriumidevaheliseks kooskõlastamiseks järgmisse paketti.

Siseministeeriumi esindaja vastas, et Siseministeeriumi hinnangul oleks soovitav ettepanekud käesoleva eelnõu menetluses vastu võtta, kuid komisjon võib otsustada neid käsitleda ka mõnes järgmises eelnõus. Ettepanekuid on arutatud Justiits- ja Digiministeeriumi, Välisministeeriumi ning Kaitseministeeriumiga, kes on neist teadlikud ja on neid toetanud.

Ando Kiviberg tänas külalisi.

3. Info ja muud küsimused

Infot ja muid küsimusi ei olnud.

(allkirjastatud digitaalselt)
Ando Kiviberg
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Markus Veia
protokollija